

Uvodnik

Javnozdravstvena istraživanja 2005.-2008. godine - znanstveni projekti Ministarstva znanosti, obrazovanja i športa

(The Public-Health Researches from 2005 to 2008 - The Scientific Projects of Ministry of Science, Education and Sports)

Ranko Stevanović

Hrvatski zavod za javno zdravstvo

**„Mali umovi raspravljaju o ljudima.
Srednji umovi raspravljaju o događajima.
Veliki umovi raspravljaju o idejama.“**

Svoj javnosti koja prepoznaje mislene, emotivne, poslovne ili političke interese u pojmovima: „zdravlje naroda“, „promicanje zdravlja“, „prevencija bolesti“, javnozdravstveni interesi“ „sprječavanje bolesti“ i sličnima, od velikog je interesa podatak da je tijekom 2007. i 2008. godine od strane hrvatskih znanstvenika provedeno 8 znanstvenih programa, 68 javnozdravstvenih projekata iz prvog ciklusa prihvaćenih znanstvenih projekata (od 09.01.2006. do 10.03.2006.) te 11 prihvaćenih znanstvenih projekata iz drugog ciklusa (od 11.03.2006. do 09.03.2007.) u kojima su kao istraživači prijavljeni na stotine stručnjaka i znanstvenih odličnika iz stotinjak različitih sektora, branši, interesnih, znanstvenih i istraživačkih formalnih ili neformalnih skupina.

Kao podsjetnik na imena voditelja projekata i naslove-sadržaje projekata najprije navodimo rang listu prihvaćenih znanstvenih projekata - Prosudbena skupina: Javnozdravstvena istraživanja.

Brojka od 79 projekata impresivna je, lista voditelja istraživača još impresivnija a popis tema (naziva projekata) najimpresivniji. Ovaj popis obuhvaća teme s područja socijalne medicine, ekologije, medicine rada, epidemiologije i zdravstvene statistike, a područja istraživanja obuhvaćaju brojne sadržaje, od promicanja zdravlja i zdravstvenog odgoja, istraživanja znanja, navika i sklonosti, preko položaja pacijenta u društvu, utemeljenih medicinskih dokaza, do terapijskih djelovanja, od istraživanja okolišnih, do istraživanja genetskih čimbenika zdravlja i bolesti, preko istraživanja jednakosti i pravičnosti u zdravstvenom sustavu i ispitivanja regionalnih, decentraliziranih modela upravljanja za zdravlje.

Jedna od četiriju ključnih riječi svakog uspješnog projekta (bolje je reći da niti jedan projekt neće uspjeti ako ne slijedi i ne ispuni značenje tih riječi) jest opća povezanost (eng. Connectivity) a ostale su: brzina (eng. Speed), rast neopipljivoga (eng. Intangibles) i redizajn (eng. Reengineering).

Upravo s ciljem slijeđenja ovih dokazanih i provjerenih naputaka, „Hrvatski časopis za javno zdravstvo“ postaje mjesto povezivanja i umrežavanja javnozdravstvenih projekata. Jer, još jedna lekcija u upravljanju projektima govori da, ako se projekti naslanjaju jedni na druge, ako se paraleliziraju i povezuju, onda vuku jedni druge, „skliznu“ se jedni uz druge i ubrzavaju jedni druge. Ista lekcija govori da, ako se projekti križaju, preprečuju jedni drugima put (eng. Cross checking), ili, udaraju jedni o druge, sudaraju se (eng. Collision) onda najčešće zaustavljaju jedni druge i niti jedan niti drugi ne završavaju sretno svoje putovanje.

Kako se povezivanje može provesti ?

1. *Povezivanje ljudi* - Iz formalnih razloga istraživači su se mogli prijaviti samo na dva projekta ukupno, odnosno biti voditelji samo jednoga od njih. Dio istraživača prepoznaje interese i mogu kao sudionici znatno doprinijeti uspješnosti drugih projekata u kojima nisu formalno istraživači. To umnogostručuje učinke i, poput mreže sa „sitnim okom“, omogućava da se „ulove“ „i sitne i krupne ribe“ jer, ponekad ili često, u mrežama s „krupnim“ okom izostane „krupna“ riba a onda ona nema niti one „sitne“. Istraživači od toga imaju koristi jer će moći objavljivati i biti autori u više znanstvenih i stručnih radova, odnosno i u onima izvan „vidokruga“ dva projekta u kojima su formalno registrirani. Mjesta za ljubomoru nema, jer ako je projekt dobro napravljen onda se, u pravilu, njegovi rezultati i potencijali nikada ne iscrpe i ne izekspluatiraju do kraja, i uvijek će preostati dio nikad istraženih dragocjenih i važnih podataka. A ako projekt nije dobro napravljen, onda „nema mesa“ niti za dva istraživača. Također se „umrežavanjem“ može postići i bolja „utilizacija“, edukacija i edifikacija znanstvenih novaka, koji ponekad „sjede besposleni“ i „čekaju bilo kakav posao“ a ponekad očajnički trebaju „da je dan dulji još najmanje 8 sati dnevno“. Da ne spominjemo čestu situaciju da, zbog toga što u pojedinim projektima nema znanstvenih novaka, a istraživači su preuzeti rutinskim i redovnim poslovima, nema značajnijih rezultata unatoč dobro postavljenoj ideji i dizajnu istraživanja. Znanstveni novaci će također imati koristi jer će upoznati više ljudi i možda brže i lakše pronaći temu za doktorat („poslati ga u supermarket da bira, a ne u specijalizirani dućan“). K tome, danas je puno teže naći znanstvenika „generalista“ nego „specijalista“ i ovakav pristup rezultirao bi s više znanstvenika-generalista.

2. *Povezivanje projekata* - formalno je moguće i učinjeno je kroz prijavljivanje programa. Međutim, tak nakon objave popisa prihvaćenih znanstvenih projekata postaje moguće pravo sektorsko i međusektorsko povezivanje. Treba smo nadići taštinu i ljubomoru, promijeniti kulturu (filozofiju, način zajedničkog rada) cijele organizacije. Razvijanje kulture edifikacije svoje struke, projekata, kolega, konkurencije i protivnika (neprijatelja), zamjena postojeće kombinacije kuknjave i samohvalisanja s kombinacijom prepoznavanja, povezivanje i primjene pozitivnih tuđih rezultata, moglo bi učiniti značajan pomak unaprijed.

3. *Povezivanje organizacije* omogućilo bi brojne prednosti

- Poboljšanje uvjeta rada (edukacija, kompjutorizacija, internetizacija, umrežavanje). Razvijanjem, poticanjem i zajedničkim ulaganjem u informacijske i komunikacijske tehnologije (oprema, softveri) te edukaciju (znanja, vještine) i pristupe
- Povezivanje u projektne skupine (operativne multidisciplinarnе povezane "specijalne postrojbe") a ne rutinske „cehovske“ ili interesne
- Normizacijom podataka i informacija koje se prikupljaju i primarno obrađuju, a koji se mogu koristiti u više projekata / programa
- Povezivanjem (projektnim, tehnološkim i cehovskim) s mrežom županijskih zavoda za javno zdravstvo, proširivanjem projektnih timova sa stručnjacima iz drugih ustanova i zavoda
- Uvođenjem pravila da rezultati i ishodi postaju mjerne jedinice, a ne provedeno vrijeme, obrađeni broj pacijenata/listića ili broj izrađenih tablica ili stranica knjiga. Rezultate treba mjeriti onako kako ih MZOŠ mjeri (broj obranjenih doktorata znanosti, broj objavljenih CC i indeksiranih radova, ali i kroz opći i gospodarski doprinosi te, svakako kroz doprinose poboljšanju zdravlja
- Uz proračunska sredstva koja su odobrena otvarati nove mogućnosti za dodatnim sredstva iz raznih izvora (lokalna uprava i samouprava, donacije, sponzorstva, međunarodni fondovi, itd.) kod sveobuhvatnih multidisciplinarnih i multidimenzionalnih sadržaja i programa
- stvoriti i razvijati, povezati, održavati i unapređivati novi How-Know, potreban za inovativne promjene (napraviti učljivu, kreativnu atmosferu, umjesto rutinerske).
- Korištenje drugih postojećih kadrova, rasterećenih od dosadašnjeg rada na prikupljanju i provjeri podataka, djelomično

doedukacijom postojećih kadrova i uključivanjem mladih specijalizanata/specijalista

4. *Tehničko povezivanje* može racionalizirati i umnogostručiti uštede i rezultate

- Uzorkovanje na jednom mjestu. Znatan dio istraživanja provodit će se na reprezentativnim slučajnim uzorcima stanovništva. To će rezultirati različitim pristupima i različitim kvalitetama slučajnih uzoraka. Istraživanja mogu „propasti“ ako uzorkovanje ne bude napravljeno „lege artis“. U ponekim istraživanjima neće biti dovoljno novaca, ljudi, znanja i iskustva za kvalitetno uzorkovanje. Teoretski bi se mogao napraviti jedinstveni alat za uzorkovanje koji bi na standardiziran način dao „mrežu“ reprezentativnih populacija koje bi bile uključene u istraživanja.
- Korištenjem ovakvih standardnih populacija „predodređenih“ za istraživanje omogućio bi se na istoj populaciji provede više testova, ispuni više upitnika što bi uštedjelo dio (malih) novaca namijenjenih za terenski rad (mjerenja, intervjui, ispunjavanje upitnika) – postići iste ili bolje rezultate s manjim brojem terenskih istraživača uz uštedu novaca za prijevoz, dnevnice i smještaj. Ne treba zanemariti niti činjenicu da ovakvo istraživanje umnogostručuje mogućnosti korištenja podataka i informacija kroz multidimenzionalne i multifaktorska istraživanja na istoj populaciji
- Korištenje jednog servera i zajedničke računalne opreme, jedinstvenih softvera i komunikacijske infrastrukture, rezultiralo bi uštedama i poboljšanjem kvalitete usluga kroz bolje održavanje i bolju sigurnost (redundantna „poduplana“, „dvostruka“ infrastruktura za isti projekt, s istim novcima koja jamči da se u slučaju bilo kojeg neženjenog događaja neće ostati bez infrastrukture ili, još gore, bez podataka i informacija

„Hrvatski časopis za javno zdravstvo“ nudi suradnju svima i postaje mjesto povezivanja i umrežavanja javnozdravstvenih znanstvenih projekata.

Pozvali smo sve voditelje projekata i programa na doprinos ovom broju Hrvatskog časopisa za javno zdravstvo i nismo zadovoljni odazivom kojeg se može vidjeti u ovom broju časopisa.

Nakon uspostave osnovne infrastrukture za praćenje projekata i uspostave komunikacije sa svim projektima bilo bi dobro organizirati i provesti radionicu i jedinstvenu burzu projekata čiji je bi radni naslov mogao biti „Projekt povezivanja javnozdravstvenih istraživanja - znanstvenih projekata MZOŠ“, na kojoj bi se u izravnom kontaktu svi međusobno upoznali i ponudili jedni drugima pomoć, suradnju i edifikaciju.

Pozivamo Vas da se priključite ovom projektu i da na bilo koji način doprinesete njegovoj uspješnosti. Kao poticaj nudimo Vam dvije krilatice: „Nije bogat onaj koji puno ima, bogat je onaj koji daje“ i „Imati istinsku ljubav znači davati je i osjećati je a ne očekivati, dobivati ili otimati“. Budimo profiteri, budimo bogati i dobijmo ljubav uz javnozdravstvene projekte.